

Achtergrond informatie tentoonstelling Hoog! Kijk omhoog – een dak vol verhalen.

Het achtste wereldwonder

Het Koninklijk Paleis is het grootste en meest prestigieuze gebouw uit de zeventiende eeuw en daarmee één van de belangrijkste monumenten van Nederland. Oorspronkelijk is het niet gebouwd als paleis, maar als stadhuis van Amsterdam. Architect Jacob van Campen ontwierp een gebouw dat de grote macht en rijkdom weerspiegelde van Amsterdam in de zeventiende eeuw.

Twintig jaar bouwen

Na het heien van maar liefst 13.659 palen in 1648, werkten honderden mannen op houten steigers en wiebelende ladders aan de bouw. In 1655 werd het nieuwe stadhuis in gebruik genomen, al was het nog lang niet af. Het zou nog zo'n tien jaar duren voordat het dak klaar was en de decoraties erop konden worden gezet.

Net als tijdens de bouw in de zeventiende eeuw, staat het gebouw nu weer in de steigers. Een groot team van vakmensen en specialisten werkt samen aan het onderhoud van het dak, zodat dit bijzondere monument met zijn unieke kunst en architectuur bewaard blijft voor de toekomst.

Quote

Marjan Pantjes, conservator: *"Het onderhoud biedt nu dé gelegenheid om diverse topstukken en verhalen van het dak binnen in het Paleis te presenteren. Tijdens de tentoonstelling sta je naast de eeuwenoude windvaan of oog in oog met het metershoge bronzen beeld van Prudentia dat rond 1665 op meer dan twintig meter hoogte vanaf het dak uitkijkt over de Dam. Deze tentoonstelling biedt iedereen de unieke kans de topstukken van het dak te bekijken, voordat ze na restauratie weer voor honderden jaren teruggaan naar hun plek op het dak."*

"Destijds werkten de beste ambachtsmensen aan dit gebouw en nu worden weer de beste vakmensen gevraagd om die dakelementen te restaureren."

Highlights van het dak

Bekijk de windvaan van dichtbij

Voor het eerst in honderd jaar is de windvaan afgelopen december van het dak gehaald. De windvaan is pas gerestaureerd en opnieuw verguld. Het koggeschip, met twee mannen en een hond als passagiers, was lang het stadswapen van Amsterdam. In de stad en in dit gebouw is het vaak terug te vinden. Het schip is nauw verbonden met de ontstaanslegende van Amsterdam en de ontwikkeling van vissersdorp tot metropool.

In de negentiende eeuw gingen allerlei verhalen rond. Want, waarom heeft dit schip geen roer? Het schip zou dagenlang stuurloos hebben rondgedobberd, totdat de mannen en het hondje strandden op de plek waar ze een nieuwe stad stichtten: Amsterdam.

De tong van het hondje hangt uit z'n mond. Een grappig detail, dat normaal helemaal niet te zien is op zestig meter hoogte. Wat het hondje doet op het schip? Mogelijk staat hij symbool voor trouw.

Windvaan met het koggeschip / Onbekende maker / Rond 1664 / Rijksvastgoedbedrijf

Quote

Marjan Pantjes conservator: "Het is belangrijk om dit erfgoed te behouden omdat het ons veel leert over de geschiedenis van Amsterdam en die van Nederland."

Sta oog in oog met Prudentia – 1 van 4 deugden

Voor het eerst sinds +/- 1665 staat 'Prudentia' (Voorzichtigheid) met beide benen op de grond en is ze in de tentoonstelling te zien. Het valt niet op als ze hoog op het dak staat, maar ze is een indrukwekkende 3,8 meter groot. Ze weegt bovendien bijna 3.000 kilo. Geen storm die haar omver blaast. Beeldhouwer Artus Quellinus ontwierp 'Prudentia' en de andere beelden op het dak – Justitia (Gerechtigheid), Vigilantia (Waarzaamheid), Temperantia (Gematigdheid), Pax (Vrede) en Atlas.

'Prudentia' symboliseert één van de vier kardinale deugden. 'Prudentia' staat voor voorzichtigheid. Zij is de intellectuele, redelijke deugd en herkenbaar aan haar attributen: de spiegel en de slang. Oorspronkelijk verwees de spiegel naar zelfkennis. Later wordt aan de spiegel de macht toegeschreven om verleden en toekomst te tonen. De slang is een verwijzing naar het Bijbelse evangelie van Mattheus, waarin staat dat men voorzichtig moest handelen, net als de slang.

Wanneer je oog in oog staat met 'Prudentia' zie je op het beeld merkwaardige stippen. Op die plekken zaten ijzeren pennen die zorgden voor afstand tussen de twee gietmallen. Zo kon het beeld niet bewegen terwijl de ruimte tussen de mallen vol gegoten werd met heet, vloeibaar brons. Net onder haar heupen is een lijn te zien: 'Prudentia' is in twee delen gemaakt. Het gieten van de grote bronzen beelden moet in de zeventiende eeuw een uitdaging geweest zijn. Laat staan om ze vervolgens met katrollen voorzichtig op hun plek te hijsen.

Prudentia, Artus Quellinus I en François Hemony, ontworpen in 1650-1651, gegoten in 1664, Rijksvastgoedbedrijf

Voordat de metershoge beelden in brons gegoten konden worden, boetseerde Artus Quellinus eerst kleinere ontwerpen in klei. In de tentoonstelling is ook het kleimodel* van Atlas te zien, dat hij al in 1650 maakte. Pas zeventien jaar later werd de bronzen Atlas – met de hemelbol op zijn schouders - op het dak geplaatst. De klokkengieters François en Pieter Hemony vertaalden de ontwerpen van Quellinus naar de enorme beelden in brons.

**Kleimodel van Atlas / Artus Quellinus / 1650 / Collectie Rijksmuseum, bruikleen van het Amsterdam Museum*

Werp een blik op de Keizerskroon

Op de hoeken van het dak ondersteunen zestien adelaars vier keizerskronen*. Sinds 1489 gebruikt Amsterdam de kroon als symbool in het stadswapen. Bovenop de kroon prijkt een rijksappel. Het is een werelddbol met een kruis erop. Deze verwijst naar het grondgebied van de vorst die de kroon draagt, waarover de macht door God is gegeven. Rondom is de keizerskroon

rijkelijk versierd. De versiersels verbeelden parels, robijnen, saffieren en diamanten. Deze adelaars zijn stuk voor stuk handgemaakt in de zeventiende eeuw. Koperslagers toverden koperplaat kundig om tot vogels. De adelaars zijn hol, aan de achterkant zijn ze open. Door voorzichtig met een hamer op het koper te slaan, te 'drijven', kreeg deze de juiste vorm.

Dat deze kroon en de adelaars nog gerestaureerd moeten worden, is in de tentoonstelling goed te zien. Er zitten gaten en scheuren in en het koper is door oxidatie groen verkleurd. De schade wordt hersteld en over de koperen kunstwerken komt een laagje bladgoud. Dankzij dit vergulden zijn ze beter beschermd tegen weer en wind.

**Kroon met adelaars van het dak, maker onbekend, rond 1662, Rijksvastgoedbedrijf*

DJ van de stad

Elke dag is het te horen, al sinds 1664: het klokkenspel in de toren. Het hele muziekinstrument - het carillon - bestaat uit een speeltrommel, beiaard en klokken. Samen zo'n drie verdiepingen hoog! In de zeventiende eeuw was Amsterdam rijk genoeg om deze en vier andere carillons te laten maken door de klokkengieters François en Pieter Hemony. Nergens anders speelde – en speelt – de beiaardier als 'DJ van de stad' zoveel gratis muziek voor iedereen.

In de tentoonstelling zijn 23 van de 35 zeventiende-eeuwse klokken te zien, gemaakt door Hemony. In 1967 zijn deze uit de toren gehaald en vervangen door moderne versies. De negen originele luidklokken, waaronder de allergrootste van maar liefst 2.710 kilo, bleven wel boven hangen en zijn na 360 jaar nog steeds dagelijks te horen.

Tijdens het groot onderhoud aan het dak speelt de beiaardier één keer per maand op zondag het carillon live.

Klokken van het carillon, François Hemony, 1664, Rijksvastgoedbedrijf

Quote Marjan Pantjes – conservator:

"Vanaf 't IJ kon je de windvaan op de toren zien, en vanuit de stad kon je het carillon horen. Dit gebouw is zowel om te zien, om te horen, om te beleven het hart van Amsterdam. Als je in de zeventiende eeuw als stad een carillon had, dan was dat status. Het mooie is, sinds de zeventiende eeuw wordt het carillon in de klokkentoren nog steeds bespeeld."

Contact

Voor meer informatie, beeldmateriaal of interviewaanvragen kunt u contact opnemen met:

Koninklijk Paleis Amsterdam | Josine Pelleboer

e-mail: j.pelleboer@dkh.nl

telefoon: 06-10932165

www.paleisamsterdam.nl

www.paleisamsterdam.nl/hoog

www.koninklijkeverzamelingen.nl

Rijksvoorlichtingsdienst

070 – 356 41 42

www.koninklijkhuis.nl
www.instagram.com/koninklijkhuis
www.facebook.com/koninklijkhuis
www.twitter.com/koninklijkhuis
www.linkedin.com/company/koninklijkhuis
www.youtube.com/koninklijkhuis

Voor meer informatie over het onderhoud en bouw gerelateerde vragen kunt u contact opnemen met:

Het Rijksvastgoedbedrijf
e-mail: Loek.Houtepen@rijksverheid.nl
telefoon: 0627192548
www.rijksvastgoedbedrijf.nl
www.linkedin.com/company/rijksvastgoedbedrijf
www.instagram.com/rijksvastgoednl
www.twitter.com/RijksvastgoedNL
www.facebook.com/Rijksvastgoedbedrijf